

PERGAMINS CONSERVATS A LA BRITISH LIBRARY, D'INTERÈS PER A LA HISTÒRIA LOCAL

FÈLIX MESTRES I PUIG DE LA BELLACASA

MIQUEL M. LLUCH

L'etimologia del nom de *Valldoreix* és difícil de determinar, perquè els diferents documents que mencionen aquest topònim, a partir del segle X, presenten algunes diferències d'escriptura, si bé tots ells concorden a considerar *Valldoreix* com una part integrant del terme d'*Aqualonga*, on hi havia una església dedicada a *sant Cebrià*.

Aquesta primitiva església de Sant Cebrià d'Aqualonga, probablement d'origen preromànic, que ja es troba esmentada l'any 940, segurament va ser destruïda l'any 985, durant la invasió d'Almansor, perquè consta documentalment que el bisbe de Barcelona, Guislabert, hi va consagrar una nova església l'any 17 del rei Enric (el 1047), església que al seu torn també devia quedar desgraciadament força malmesa quan, uns cinquanta anys més tard, els almoràvits van envair tota aquesta contrada, i no pogueren ser vençuts i rebutjats per les tropes catalanes de Ramon Berenguer III fins a l'any 1114.¹

La destrucció causada pels sarraïns degué ser de tanta importància que aquella església consagrada per Guislabert l'any 1047, ja no va ser reconstruïda.² Per substituir-la, Rodland, abat del monestir de Sant Cugat, va oferir al bisbe de Barcelona, sant Oleguer, un oratori o esglesiola dedicada a sant Vicenç, que el monestir posseïa al lloc de Vall Aurex, amb la finalitat que fos convertida "en església parroquial i canviar l'altar de Sant Cebrià d'Aqualonga d'allà on és".³ D'aquesta manera, la parròquia de Sant Cebrià d'Aqualonga va passar l'any 1130 a l'indret de *Valldoreix*,⁴ situat dins del mateix terme d'Aqualonga. L'actual església encara conserva d'època romànica la meitat de ponent de la nau, coberta amb volta de canó.⁵

Malgrat trobar-se situada ja a la "Vall Aurex", en un document redactat més de cinquanta anys després, trobem encara esmentada aquesta parròquia amb el nom de Sant Cebrià d'Aqualonga,⁶ i aquest

nom del terme va perdurar encara durant força temps, fins que en un determinat moment, que no es pot fixar amb exactitud, va prevaldre el topònim del nou emplaçament i va canviar definitivament la seva antiga denominació pel nom actual de Sant Cebrià de *Valldoreix*.

Francisco de Zamora, en una visita que hi va fer personalment l'any 1789, també al·ludeix a aquest canvi de nom, tot fent la relació següent: "Desde aquí (Rubí) tomamos el camino de Barcelona, pasando por Valldorex, cuya rectoría vimos. Es solitaria, pero muy bien situada. Su término es muy largo. Se coge mucho vino, y trigo y algún piñón. Era del convento de San Cucufate, y su abad Rolando la dotó. La reedificó Gilabert (Guislabert), que la consagró el 1047, pero la destruyeron los moros, y el obispo Sandaguer (Sant Olaguer) la reedificó en 1130. Tiene el título de san Ciprián de Aqualonga, hoy *Valldorex* (Valldoreix)".⁷

És, doncs, opinió general que l'apel·latiu de la parròquia de Sant Cebrià, que primitivament havia estat el d'Aqualonga o Aiguallonga, va ser substituït pel de *Valldoreix*, en una època indeterminada. Això també és el que afirma l'historiador Max Canher, el qual comenta el fet que sovint es menciona aquesta població amb el nom erroni de *Valldoreig*, en lloc del seu nom correcte de *Valldoreix*.⁸

Però en definitiva, aquest nom actual de *Valldoreix*, que va substituir l'antic d'Aiguallonga, d'on prové?

Potser una referència a la documentació medieval que s'ha conservat fins avui, especialment la sèrie de pergamins guardats a la British Museum Library de Londres, dels quals ha estat possible obtenir-ne recentment unes còpies en microfilm, i també l'examen d'altres documents, podrà aclarir una mica l'origen d'aquest nom.

Fent l'examen de la documentació indicada, trobem que el terme de Valldoreix hi surt anomenat en les variades formes següents:

1. Valle Alverexio⁹ = Vall d'Alverex = Valldoreix
2. Val de Aurexo¹⁰ = Vall d'Aurex = Vall d'Orex = Valldoreix
3. Valle Aurex¹¹ = Vall d'Aurex = Val d'Orex = Valldoreix
4. Vallaurex¹² = Vallorex = Valldoreix
5. Valdaurex¹³ = Valdorex = Valldoreix
6. Valle de Aureto¹⁴ = Vall d'Auret = Vall d'Oret = Valldoreix
7. Valle Lauridii¹⁵ = Vall Loridi = Valldoreix

Al primer document, que és del segle x, s'hi troba una *v*, lletra que sovint es transforma, en el llatí vulgar, en *u*, i així és com d'*avicella* en va derivar *aucellu* (*Diccionari Alcover-Moll: aucell*), com també el diftong llatí *au* ha evolucionat en una *o*.¹⁶ En els altres sis documents esmentats abans, s'hi troba aquest diftong *au*, el qual era normalment usat en el català arcaic, però que en el català actual s'ha transmutat en la indicada *o*.¹⁷ D'aquesta manera els mots catalans arcaics d'*aucell*, *aurella*, *aureneta*, *aurenga* i d'altres, són actualment *ocell*, *orella*, *oreneta*, *orenga*, etc. I també, per aquesta mateixa raó, el nom de *Valdaurex* es converteix en *Valdorex* (o *Valldoreix*, amb la grafia actual).

A la vista d'aquesta varietat terminològica, podríem tenir per segur que aquesta denominació de Valldoreix procedeix del nom d'una persona concreta, segurament del seu propietari medieval, el nom del qual podria ser el d'*Aurexus* (segons els pergamins conservats a la British Museum Library de Londres), *Auretus* (segons els documents del monestir de Sant Cugat examinats per Mn. Antoni Griera), o bé *Lauridius* (a criteri de Francesc Moll, basant-se que aquest és un nom medieval documentat).

Pel que fa a aquestes dues últimes opcions indicades, cal tenir present que el filòleg Joan Coromines no les troba gens vàlides ni correctes, i afirma textualment que "no té cap fonament el que diu Griera, ni Lauridius podria explicar la *x* final".¹⁸ Acceptant, doncs, aquest criteri del Sr. Joan Coromines, la possibilitat més segura és que el nom del personatge medieval que degué donar origen a la denominació de Valldoreix era *Aurexus*, personatge del qual malauradament no en tenim més notícia que aquesta del seu nom, tal com apareix en els indicats pergamins del segle xi.

En el que sí que sembla que tots els filòlegs estan més d'acord és a considerar que l'etimologia

de la població de Valldoreix no pot provenir ni de la paraula catalana *Vall-d'oreig*, malgrat que en el parlar popular a vegades se l'anomeni així, ni de la paraula llatina *Valle aurea* (Vall daurada), que segurament hauria derivat en Valldaura o en Valldora. D'altra banda, aquest possible nom de *Valldaura*, que ja existeix a la toponímia catalana, és possible que tampoc no derivi de *Vall daurada*, sinó d'*Àuria*, que seria un altre nom propi medieval. No cal dir que amb totes aquestes variades opinions, la qüestió de la procedència concreta del nom de Valldoreix continua oberta i subjecta a les noves investigacions i descobertes que es puguin anar fent.

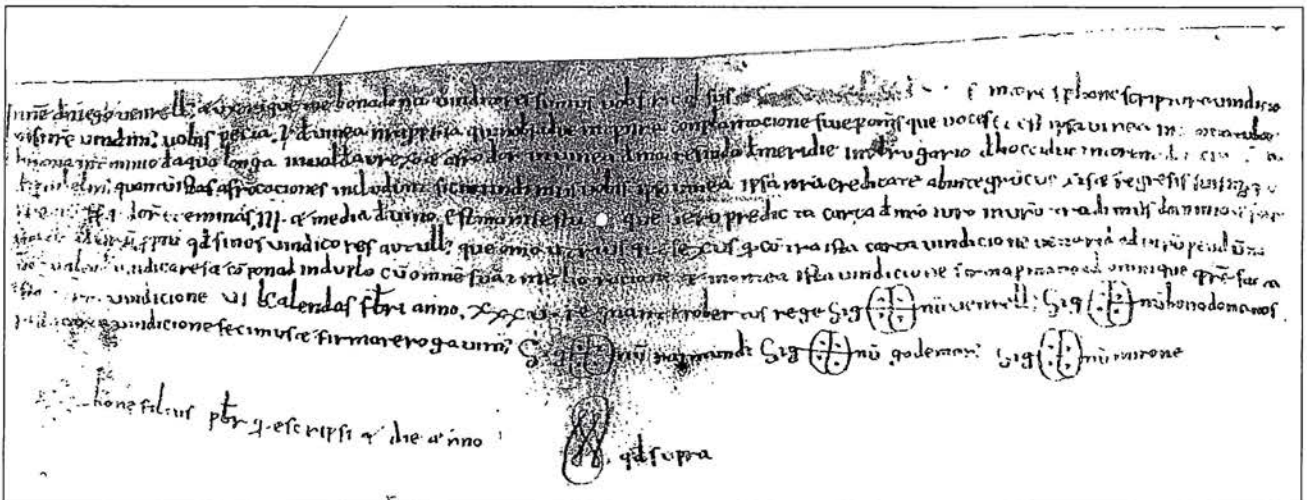
DOCUMENTS REFERENTS ALS MONESTIRS DE SANT CUGAT DEL VALLÈS I SANT LLORENÇ DEL MUNT

Comentant l'etimologia de la paraula *Valldoreix*, s'ha fet menció de vuit pergamins dels segles x al XII, que estan arxivats a The British Library-Additional Charters de Londres, i que fan una especial referència al mot *Aqualonga*, tot proporcionant també uns detalls ben curiosos sobre l'onomàstica medieval relacionada amb Valldoreix. Aquests vuit documents (que porten les referències 62619, 62633, 62634, 62635, 62636, 62646, 62657 i 62672) formen part d'un grup més nombrós de 78 escriptures en pergami, de l'època medieval i originàries del nostre país, que actualment són propietat de la indicada British Museum Library de Londres, on porten les referències 62604 al 62681.

Coneguda l'existència d'aquests pergamins a través del Centre d'Estudis de Valldoreix, així com també per les importants publicacions del Dr. Josep M. Martí Bonet, arxiver diocesà,¹⁹ i del Sr. Pere Puig Ustrell, historiador de Sant Llorenç del Munt, es van fer nombroses gestions per obtenir còpies en microfilm de tots aquests documents, objectiu que es va aconseguir finalment amb la inestimable col·laboració d'una il·lustre personalitat resident a Sant Cugat del Vallès, el vicecònsol anglès, Sr. I. A. Bradley.

Entre aquest grup de documents medievals dels segles x a XII, i a part dels vuit ja esmentats, n'hi ha encara dotze més que presenten també un especial interès per a nosaltres. Quatre d'ells fan al·lusió al monestir de Sant Cugat del Vallès, que tenim tan a prop nostre, i els altres vuit, al de Sant Llorenç del Munt, que en aquella època tenia una estreta relació de dependència amb el primer.

Ja en el precepte del rei franc Lotari, de l'any 986, en què, a petició de l'abat Odó, confirmava els béns que eren possessió del monestir de Sant Cugat

Venda d'una vinya a "Vall d'Aurexo", terme d'Agualonga (27 febrer 1031)
British Library. Add Chartens 62.633

del Vallès, s'hi fa constar que aquest era propietari de l'església de Sant Llorenç i també de la mateixa muntanya de Sant Llorenç ("*ecclesiam sancti Laurenti et ipsum montem quem dicunt sancti Laurenti*"). La raó de donar aquest precepte era perquè les escriptures que acreditaven les propietats del monestir havien estat cremades pels infidels ("*scripturas combustas esse per infestationem paganorum*"), durant l'esmentada invasió d'Almansor de l'any 985, i els mancaven títols jurídics que les justificuessin.

Aquesta possessió també va ser confirmada pel papa Silvestre II, en un viatge que l'abat Odó va fer a Roma l'any 1002, afirmant que al monestir de Sant Cugat del Vallès li pertanyia l'església de Sant Llorenç del Munt "amb totes les coses que sembla que hi té" ("*ecclesiam S. Laurentii qui est fundata in monte qui dicunt S. Laurentii cum omnia qui habere videntur*"). Cal recordar que el papa Silvestre II tenia molt bones relacions amb la nostra terra, que havia anat a estudiar a Ripoll quan només era el monjo Gerbert, que va viatjar a Roma acompanyat pel comte de Barcelona Borrell II, i que tenia llarga amistat amb personalitats catalanes, com l'ardiaca de la catedral de Barcelona, Sunifred, a qui li demanava els textos que traduïa de l'àrab, una de les cultures més elevades de l'època.

I si bé és cert que a partir de l'any 1013 es va trencar temporalment aquesta dependència, va tornar a quedar de nou ben refermada a finals del segle XI, quan el monestir de Sant Cugat, l'any 1098, en annexionar-se, amb l'aprovació del comte Ramon Berenguer III, diversos priorats i abadies, també ho va fer amb la de Sant Llorenç del Munt, la qual ja li va quedar subjecta per sempre més, encara que conservant el seu propi caràcter d'abadia.

Aquesta subordinació va ser refermada més tard amb una butlla del papa Alexandre III, de l'any 1179, que entre altres obligacions manava a l'abat de Sant Llorenç que prestés obediència al de Sant Cugat del Vallès, i que cada any li pagués un cens de dos besants (moneda d'or de l'edat mitjana) per la festa de sant Martí.

La lectura dels dotze documents als quals s'ha fet al·lusió abans, posa de manifest la gran importància i la decisiva influència que, especialment el monestir de Sant Cugat, va arribar a tenir en la vida econòmica del país.

PERGAMINS REFERENTS A SANT CUGAT DEL VALLÈS

Els quatre pergamins (ref. 62615, 62659, 62665 i 62667) que fan específicament al·lusió a Sant Cugat del Vallès corresponen cronològicament al període de govern dels abats Odó (986-1010), que més tard fou també bisbe de Girona; Andreu (1065-1086); Ermengol (1131-1145), i Ramon de Sentmenat (1151-1173).

En el primer document, de l'any 991, el monestir rep la donació, en deixa testamentària de Gudiscló, d'una vinya situada al terme de la Guàrdia, a prop de Montserrat, rodejada d'altres vinyes, les quals eren propietat de Santa Cecília, de Guifred, d'Erovigi i dels hereus del vescomte Adalard. En aquest testament hi consta en primer lloc, com a marmessor, el ja esmentat abat Odó, "abat per la gràcia de Déu", el mateix que l'any 986 havia anat a Compiègne i obtingut un precepte del rei franc confirmant-li les seves propietats, i el que després va anar a Roma l'any

1002 perquè també les hi confirmés el papa Silvestre II. Més endavant també va formar part, com a bisbe de Girona, de l'expedició catalana que l'any 1010 va arribar fins a Còrdova, durant la qual va ser greument ferit, i morí en retornar.²⁰

En el segon document, de l'any 1073, el monestir de Sant Cugat cedeix als esposos Bonfill i Sança l'ús de la meitat d'un molí situat a Cerdanyola, llindant al nord amb el riu Major (*de parte circii in rio Maior*), pel qual pagaran el cens d'un parell de gallines i una "aimina" de blat anual.²¹ Aquesta escriptura la firmen, al costat de l'abat Andreu, altres sis monjos del monestir, amb els noms d'Adalbert, Pere, Bernat, Rodland, Bernat Miró i Oliba.

En el tercer document, de l'any 1133, es parla d'un alou, situat a l'indret de Campanyà, terme de Sant Cugat, que un tal Dalmau (*Dalmacius*) cedeix a la seva filla Subirana, i aquesta en fa donació al seu marit Guillem. Firmen com a testimonis Bernat, Natalícia i Raimon.

I en l'últim document, de l'any 1151, es parla d'un terreny situat a la parròquia de Sant Martí de Cerdanyola, que Ramon i Ermessenda tenien un alou de Sant Cugat, i que arrenden a Guillem i a la seva esposa Guilia, amb obligació d'un pagament de vuit sous anuals. Aquest terreny llindava al sud amb un altre que era propietat del monestir de Sant Pere de les Puelles, de Barcelona (*a meridie in alodio S. Petri Puellarum*). Firmen aquest document una sèrie de personatges locals importants: Ramon de Cerdanyola i la seva esposa Ermessenda, Guillem de Cerdanyola, Berenguer de Saltells i la seva esposa Adelaida, i Guillem de Saltells.

Cal recordar que aquesta família Saltells tenia un sepulcre propi al monestir, i que devia mantenir una bona relació amb la seva comunitat, ja que dos-cents anys més tard, un dels seus descendents va deixar en herència tots els seus béns al monestir de Sant Cugat. Aquesta va ser una de les causes per les quals el fill desheretat, Berenguer de Saltells, que havia reclamat infructuosament la seva herència a l'abat Ramon de Biure, l'assassinés dintre de l'església, la nit de Nadal de l'any 1351, i que aconseguís després escapar-se amb els seus companys, fets que van commoure tot el país i que van deixar un record que ha perdurat al llarg dels segles.

PERGAMINS REFERENTS A SANT LLORENÇ DEL MUNT

L'altre grup de documents (ref. 62610, 62627, 62628, 62640, 62643, 62666, 62673 i 62678), els que

parlen del monestir de Sant Llorenç del Munt, comprenen un llarg període de temps, de gairebé dos-cents cinquanta anys, que van del 979 al 1217.

El primer document testifica que el monestir de Sant Llorenç va rebre del matrimoni format per Radulf i la seva esposa Paloma, l'any 979, la donació, pel bé de la seva ànima, d'un tros de terra, al costat del riu Ripoll, prop de Terrassa. Va redactar aquesta escriptura un sacerdot anomenat Ovasi (*Ovasius*).

En el segon document, són els esposos Joan i Trasmira els que, l'any 1015, donen al monestir de Sant Llorenç un alou situat també al terme de Terrassa, el qual limita a l'est amb terres propietat d'Adelaisa, fèmina, i al nord amb terres propietat de Blancúcia, fèmina, com específicament es fa constar. En aquesta escriptura la persona que firma al final, com a redactora, es presenta com el sacerdot Ansemond (*Ansemundus*).

En el tercer document, de l'any 1019, és una tal Eima la que ven a Argemir una propietat que tenia a la vall de Mur, al terme de Sant Llorenç Savall, i que limita amb terres del monestir de Sant Llorenç del Munt, i la ven per l'import de tres sous i cinc diners.

En el quart document és Otger (*Odgaricus*), abat de Sant Llorenç del Munt, el que l'any 1039 compra als esposos Guadamir i Ermengarda un alou al costat del riu Molnell, en el terme de Terrassa, per un import d'un mancús i mig d'or (*manchuso I & medio d'auro*). El mancús era una moneda barcelonesa que pesava uns 4 grams d'or; o sigui que la compra d'aquest alou es va fer per l'equivalent d'uns 6 grams d'or.

En el cinquè document és el mateix abat Otger, mencionat aquesta vegada amb el nom d'*Odgeragius*, el que rep, l'any 1044, la donació que un tal Gerbert (*Ierbertus*) fa al monestir de Sant Llorenç del Munt, consistent en una vinya situada també al terme de Terrassa, a l'indret anomenat *Marcianos*. La redacció de l'escriptura va anar a càrrec del sacerdot Guadamir.

En el sisè document, Bernat, abat de Sant Llorenç del Munt, arrenda l'any 1141, als esposos Bernat i Guillema, un mas i una ferreria (*fabrega*) propera, pel qual pagaran un cens d'un parell de gallines anuals. Al costat de la firma de Bernat, "abat per la gràcia de Déu", hi ha també la de sis monjos més, Pons, Esteve, un altre Pons, Raimon, Carbonell i Arnal, els quals devien formar segurament tota la comunitat.

En el setè document, el monestir de Sant Llorenç del Munt rep de Gerald de Secanella, en remissió de les seves faltes, una deixa testamentària que li fa l'any 1184, la qual consistia en vuit "migenis"²² de forment. En fan entrega el seu nebot Bernat i la muller d'aquest, Berengària. És curiós que en aquesta escriptura, feta amb una lletra clara i elegant, i redactada pel monjo Ramon, s'indica on es troba aquest monestir: "al cim d'una muntanya damunt de Terrassa" (*in cacumine montis supra Teraciam*).

I l'últim document examinat, de l'any 1217, és un reconeixement de deute que fa en Pere de Prat a favor de l'abat Ramon de Sant Llorenç, per la quantitat de quinze sous en moneda barcelonesa. Com que aquesta escriptura correspon a un temps en què l'abat de Sant Llorenç del Munt va estar vacant (de l'any 1217 al 1223), i atès que durant aquest mateix període d'anys va ser abat de Sant Cugat del Vallès Ramon de Banyeres, el qual també tenia jurisdicció sobre Sant Llorenç, és molt probable que sigui aquest abat Ramon de Banyeres el que surt citat com a "Ramon de Sant Llorenç" en l'esmentada escriptura de l'any 1217.

Fa molts pocs anys que l'abat Ramon de Banyeres va adquirir un gran renom als mitjans de comunicació. Va ser l'any 1989, quan es van descobrir un conjunt de relíquies medievals amagades dins d'una imatge de fusta de la marededéu, les quals hi havien estat col·locades per aquest abat, i precisament les hi va col·locar un any després d'haver estat redactat el document abans esmentat, d'acord amb l'escrit que les acompanyava, i en el qual s'indicava que "l'any 1218, Ramon de Banyeres, abat de Sant Cugat, va dipositar aquestes relíquies", i se'n feia una completa relació: relíquies dels sants apòstols Simó i Judes, de sant Cugat, de sant Neopolità, de sant Hilari, de les santes Justa i Semproniana, de sant Joan Baptista i de les santes Masses, "entre moltes altres, el nom de les quals ignorem" ("*multe reliquie nomina nescimus*").

ONOMÀSTICA MEDIEVAL

L'examen dels vuit pergamins de la British Museum Library que fan una especial referència a *Aqualonga* (ref. 62619, 62633, 62634, 62635, 62636, 62646, 62657 i 62672) ens proporcionen uns ben curiosos detalls sobre l'onomàstica medieval relacionada amb Valldoreix.

Cal destacar en primer lloc els personatges més importants, aquells que donen fe dels documents firmats, i que signen amb el seu nom i càrrec. Per ordre alfabètic hi trobem:

Berengarius, presbiter	Bonefilius, presbiter
Dalmatius, sacerdos	Guadamirus, presbiter
Guillelmus, presbiter	Mirone, iudex
Raimundus, sacerdos	
Sesgutus, sacerdos	<i>Arnaldus de Aqualonga, presbiter</i>
Vivas, levita	<i>Bernedonus, clericus de Valdaurex</i> ²³

La majoria dels compradors i venedors que consten en aquests documents, hi són consignats només amb el seu primer nom. Són ben pocs els casos en què se'ls afegeix un qualificatiu, amb la finalitat de diferenciar-los d'altres noms semblants.

Bernardus (<i>Bernat</i>)	Guillelmus Guadamir
Bernardus de Valle	Guillelmus Sendra
Vitraria (<i>Vallvidrera</i>)	
Berengarius Belotus	Guillelm de Garrica
Berengarius Caput	Guitarius (<i>Guitart</i>)
Bonefilius	Riculfus
Emmerigo	Seniuldus
Fruila	Suniarius (<i>Sunyer</i>)
Guillelmus (<i>Guillem</i>)	Venrellus (<i>Vendrell</i>)

A totes les dones que hi intervenen, les trobem només consignades pel seu primer nom, i en alguns casos amb la indicació expressa de la seva condició femenina. La relació, també per ordre alfabètic, és la següent:

Bennada (<i>Ben-nascuda</i>), femina	Raimunda
Bonadona (<i>Bona-dona</i>)	Ricuilla
Iherosolima (<i>Jerònima</i>)	Senior, femina
Iohanneta (<i>Joaneta</i>)	Stella (<i>Estrella</i>)
Maria	Traseguncia, femina
Matersina	Trasemina

Com a testimonis, s'hi troben, seguint igualment l'ordre alfabètic, les firmes següents:

Ansolfus	Godemarus	Petrus
Arnaldus	Guilielmus	Raimundus
Bernardus	Guitardus	Seniofre
Bonefilius	Iosbertus	Sesemirus
Durandus	Lupus	Suniarius
Gausbert	Mirone	Tenderigo
Geralt	Oliba	Vives
Geribert	Otarius	Vuitardus

És curiós destacar també la constant referència cronològica que aquests documents fan als reis francs, de la dinastia dels Capet, tenint en compte que el lligam feudal que temps enrere hi havien mantingut els comtes catalans de fet ja no existia,

perquè a la pràctica va quedar anul·lat quan l'any 987, Borrell II, davant la invasió musulmana, havia demanat ajuda al rei franc Hug Capet, sense assolir obtenir-la.

Amb aquella negació d'ajuda, els comtes de l'antiga "marca hispànica" van considerar com finalitzada la seva infeudació al domini franc, i va començar la independència efectiva dels comtats catalans, els quals malgrat tot, i tal com es desprèn d'aquests documents, durant alguns anys van continuar datant-se d'acord amb el regnat dels reis francs.

Els que surten citats en aquests documents són els següents:

Ugo	(Hug Capet, 987-996)
Robertus-Rodobertus- Raudobertus	(Robert II, 996-1031)
Egericus-Enricus-Henricus	(Enric I, 1031-1060)
Philippus	(Felip I, 1060-1108)

Finalment, i fent referència a aquesta dependència cronològica, és important remarcar que tant el darrer d'aquest document examinat (ref. 62672), com els dos últims documents referents al monestir de Sant Llorenç del Munt (ref. 62673 i 62678), ja no estan datats d'acord amb la cronologia dels reis francs, sinó amb la de l'era cristiana. Els dos primers, que van ser escripturats els anys 1184 i 1188, sota el regnat d'Alfons el Cast (I de Catalunya i II d'Aragó, 1162-1196), porten com a data "*anno Domini MCLXX-XIII*" i "*anno Domini MCLXXXVIII*", un detall que és molt important perquè ens dona testimoni de com els monarques de la Corona Catalanoaragonesa ja havien trencat definitivament, al segle XII, els seus antics lligams medievals amb els reis francs, proclamant així la seva total independència i sobirania política. El tercer document, ja força més posterior, escripturat l'any 1217, sota el regnat de Jaume I (1213-1276), reafirma aquesta sobirania, la qual seria reconeguda oficialment per Lluís IX de França, uns anys més tard (el 1258), en el Tractat de Corbeil.

NOTES

1. Bernat Desclot, a la seva *Crònica* (cap. XXIX), explica la desfeta dels sarraïns, els quals tenien assetjada la ciutat de Barcelona, i van alçar el setge a l'arribada de l'exèrcit català, retirant-se cap a Martorell, però van ser vençuts "i moriren-ne aquí tants que l'aigua del Llobregat n'era tota vermella fins a la mar".

2. Montserrat Rumbau, a "Sant Cebrià de Valldoreix" (revista GAUSAC, 4. Juny de 1994) estudia l'emplaçament d'aquesta església, la qual devia estar situada al costat de can Vilallonga.

3. Document estudiat per Francesc Alfaro a la revista GAUSAC, 3 (desembre de 1993), pàg. 91 i següents, on es parla de l'es-

glésia destruïda "propter frequentem paganorum incursionem".

4. P. Enrique Flórez, a *España Sagrada*, vol. XXIX, pàg. 226.

5. *Guies de Catalunya romànica*. Barcelona, 1999. Vol. V: "Vallès Occidental", pàg. 65.

6. Pergamí de la British Museum Library (ref. 62672), de l'any 1188. Com afirma Francesc Alfaro, a la ja esmentada revista GAUSAC, 3 (pàg. 93), "no es hasta el año 1232 cuando encontramos en una escritura pública el nombre de Sant Cebrià de Valldoreix, con lo que el topónimo Aqualonga comienza a quedar definitivamente fuera de la denominación popular del lugar".

7. Francisco de Zamora, a *Diario de los viajes hechos en Cataluña* (dia 3 de juny de 1789).

8. Max Canher, *Gran enciclopèdia catalana*, entrada Valldoreix.

9. Pergamí de la British M. Library (ref. 62619), de l'any 994.

10. Pergamí de la British M. Library (ref. 62633), de l'any 1031.

11. Pergamins de la British M. Library (ref. 62634 i 62635), dels anys 1031 i 1032.

12. Pergamí de la British M. Library (ref. 62636), de l'any 1032.

13. Pergamí de la British M. Library (ref. 62646), de l'any 1047.

14. Documents de Sant Cugat (informació de Mn. Griera, a Bol. Dial. Esp. XXVI, 67).

15. *Diccionari Alcover-Moll* (ed. 1985), vol. 10, pàg. 659.

16. Sebastián Mariner, a *Enciclopedia lingüística hispánica* (Madrid, 1960), vol. I, pàg. 225, posa també els exemples de *civitas-ciuitas*, de *parvus-paruus*, i de *movere-mouere*, d'on prové el verb català *moure*. Antoni de Bofarull, a *Historia de Cataluña*, vol. II, pàg. 465, posa els exemples d'*aurum-or*, *paucus-poc* i *pauper-pobre*.

17. Manuel C. Díaz, a la mateixa *Enciclopedia lingüística hispánica* (Madrid, 1960), vol. I, pàg. 161, opina que la pronunciació d'*o* en lloc d'*au* ja era corrent en alguns dialectes italics.

18. Joan Coromines: *Diccionari etimològic*. Barcelona, 1991. Vol. IX, pàg. 36.

19. J. M. Martí Bonet: "Els pergamins nº. 62604 - 62681 de la British Library de Londres".

20. En la seva lluita pel califat, Muhammad II, que havia fet empresonar el califa Hixem II, va demanar ajuda als "francs", nom que els cronistes àrabs donaven als súbdits de Ramon Borrell de Barcelona. Una expedició catalana de 9.000 persones va anar a Toledo, per unir-se als 30.000 homes, cristians i musulmans, amb els quals van marxar contra Còrdova, on governava Suleimà, oncle d'Hixem II, el qual va ser derrotat i la ciutat fou saquejada. Poc després, però, Muhammad II i els seus aliats van ser vençuts vora el riu Guadiaro, on va morir una tercera part dels expedicionaris catalans (E. Lévi-Provençal: *Histoire de l'Espagne musulmane*. París, 1950. Vol. II, pàg. 312/314).

21. L'aimina, o emina en alguns documents, és una antiga mesura de gra, el contingut de la qual era molt variable segons les diferents comarques. A Banyoles equivalia a 79,37 litres; a Puigcerdà, a 72,32 litres, i a Vallferrera, a 24,25 litres (*Diccionari Alcover-Moll*). Aquesta paraula prové del llatí *hemina*, que era la meitat d'un *sextarius* (Santiago Llensa: *Breve historia de las medidas agrarias de la antigüedad*. Barcelona, 1952).

22. El migeni, o migeri, era una mesura de gra. F. Carreras Candi assegura que les mesures de blat més vulgaritzades eren els *cafiscis* i els *migeris* (*Geografia de Catalunya*, vol. I, pàg. 477). La *Gran enciclopèdia catalana* indica que el *cafiscis* era una mesura de capacitat per a àrids, equivalent a 4 quarteres (uns 2,01 hectl.), i Antonio de Bofarull, a més de ratificar que les mesures de blat més usades eren els *cafissos* i els *migeris*, afirma que aquesta última paraula deriva de *mig*, i que tenia el significat de "la meitat" (*Historia de Cataluña*. Barcelona, 1876, vol. II, pàg. 453).

23. Aquests dos noms apareixen en una còpia del pergamí ref. 62657, feta dos segles més tard, l'any 1244.